

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) [www. economy.nauka.com. ua](http://www.economy.nauka.com.ua) | № 1, 2020 | 30.01.2020 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.1.52](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.1.52)

УДК [37.011.3-052:330]:378.4.046(043.5)

*С. В. Стеблюк,
к. пед. н.,*

*Мукачівський кооперативний торговельно-економічний коледж, м. Мукачево, Україна
ORCID: 0000-0002-2827-6805*

Л. І. Фізер,

викладач вищої категорії,

*Мукачівський кооперативний торговельно-економічний коледж, м. Мукачево, Україна
ORCID: 0000-0002-0068-4743*

РОЛЬ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ У ВИЗНАЧЕННІ БІЗНЕС-СТРАТЕГІЇ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

S. Stebljuk

PhD in Pedagogical Sciences,

Mukachevo Cooperative Trade and Economic College

L. Fizer

teacher of the highest category,

Mukachevo Cooperative Trade and Economic College

THE ROLE OF FINANCIAL ANALYSIS IN DETERMINATION OF BUSINESS STRATEGIES FOR TRADE ENTERPRISES

У статті з'ясовано значення та зміст фінансового аналізу в діяльності підприємств, алгоритм його проведення (збір і підготовка вхідної інформації, розрахунково-аналітичний, оцінка результатів, формулювання висновків). Виокремлено систему методів (балансовий, прийом елімінування, порівняння, метод відносних величин та ін.) означеного аналізу. Визначено, що фінансова аналітика комплексно оцінює діяльність підприємств; сприяє прийняттю управлінських рішень, забезпечує визначення потреби у фінансових ресурсах. Закцентовано увагу на проведенні експрес-діагностики, яка дозволяє оперативно визначити позиції підприємства на ринку, оцінює поточні аспекти його діяльності, виокремлює суттєві питання в управлінні фінансами. Сформульовано окремі заходи покращення фінансово-господарської діяльності підприємств, торговельних зокрема. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у визначенні особливостей аналізу діяльності підприємств оптової торгівлі.

The article deals with the meaning and content of financial analysis in the activity of enterprises, stages of its conduct (gathering and preparation of input information, calculation and analytical, evaluation of results, formulation of conclusions). It is emphasized that the business strategy of a trading enterprise is aimed at the development of sound decisions on the efficient use of resources, their assessment, analysis, distribution and alignment with the strategic management of the trading

enterprise. The purpose of the article is to identify approaches to financial analysis in substantiating the strategy of trading companies. Task: to find out the essence and main stages of financial analysis; identify specific measures to improve the financial performance of trading enterprises. The system of methods (balance, elimination, comparison, method of relative values, etc.) of the specified analysis is distinguished.

It is determined that financial analytics provides determination of the need for financial resources, comprehensively evaluates the activity of enterprises; facilitates managerial decision-making. The focus is on rapid diagnostics, which allows to determine the position of the company in the market, assess the current aspects of its activity, and highlights the important issues in financial management. The measures of improvement of financial and economic activity of trading enterprises are formulated, such as systematic study of consumer demand, expansion of assortment structure of production; reduction of expenses of the enterprise (their actual amount is compared for the reporting, planned and previous periods); ensuring productivity growth, a culture of customer service; introduction of innovative technologies; conducting rapid diagnostics, which will prevent the emergence of the crisis, develop ways of its elimination, etc. We see the prospects for further research in determining the features of the analysis of wholesale trade enterprises.

Ключові слова: *бізнес-стратегія; фінансовий аналіз; експрес-діагностика; рентабельність; фінансова стійкість.*

Key words: *business strategy; financial analysis; express diagnostics; profitability; financial sustainability.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі розвитку ринкової економіки, посилення конкурентної боротьби ефективність управлінських рішень на підприємстві залежить від об'єктивної оцінки його фінансового стану. З метою вибору подальшої стратегії розвитку, забезпечення прибуткової діяльності торговельним підприємствам слід оцінювати тенденції зміни економічних показників та ймовірність впливу їх на майбутню діяльність. Для правильної оцінки потенційних можливостей і подальшого планування основних показників на підприємствах торгівлі проводиться аналіз фінансово-господарської діяльності. Моніторинг зовнішнього та внутрішнього середовища, вивчення впливу чинників на господарську діяльність суб'єкта господарювання дозволяють спрогнозувати фінансові результати, зокрема показники прибутку і рентабельності; забезпечують розробку заходів антикризового характеру. Бізнес-стратегія торговельного підприємства спрямована на розроблення обґрунтованих рішень по ефективному використанню ресурсів, їх оцінку, аналіз, розподіл і приведення у відповідність зі стратегічним управлінням торговельного підприємства. Удосконалюється законодавча база України з проблеми підприємництва і, як результат, активізуються наукові пошуки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанню оцінки, управління фінансовим станом підприємств, його аналізу присвячено праці низки науковців: Б. Грабовецького, Л. Івченко, Т. Пожуєвої, Г. Савицької, О. Сарапіної, О. Федорченко. Відтак, Т. Пожуєвою здійснено аналіз методів проведення фінансової діагностики підприємства, з'ясовано основні положення, яким має відповідати проведення фінансової діагностики, етапи її при класичному підході. Значення фінансового аналізу у формуванні фінансової стратегії підприємства з'ясовано А. Семеновим та О. Ярошевською. Авторами вказано методику розрахунків коефіцієнтів фінансового аналізу, розкрито підходи до формування фінансової стратегії підприємства, що дасть йому змогу уникнути банкрутства та забезпечити фінансовий розвиток на довгострокову перспективу. Аналізуючи сучасний стан наукових розвідок, слід відзначити, що необхідно продовжити дослідження щодо визначення заходів щодо покращення господарсько-фінансової діяльності підприємств торгівлі в нових економічних реаліях.

Метою статті є визначення підходів до фінансового аналізу в обґрунтуванні стратегії діяльності торговельних підприємств. Завдання: з'ясувати сутність та основні етапи фінансового аналізу; визначити окремі заходи покращення фінансово-господарської діяльності торговельних підприємств. Методологічною основою є наукові доробки вчених з даної проблематики. Серед загальнонаукових методів обрано контент-аналіз, абстрактно-логічний, узагальнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансовий аналіз забезпечує визначення потреби у фінансових ресурсах та ефективно їх використання, комплексно оцінює діяльність підприємств; окреслює тенденції їх розвитку, сприяє визначенню заходів, спрямованих на підвищення платоспроможності, фінансової

стійкості; визначає рівень підприємницького ризику стосовно погашення зобов'язань, сприяє прийняттю управлінських рішень, виявленню резервів покращення фінансового стану.

Досліджуючи господарську та фінансову діяльність слід здійснювати: об'єктивну оцінку динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства; оцінку становища суб'єкта господарювання на фінансовому ринку та кількісну оцінку його конкурентоспроможності; аналіз ділової активності підприємства та його становища на ринку цінних паперів; визначення ефективності використання фінансових ресурсів; дослідження рентабельності та фінансової стійкості підприємства; дослідження ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами [8].

Таблиця 1.
Алгоритм проведення фінансового аналізу підприємства

Етапи	Характеристика
Збір і підготовка вхідної інформації	з'ясування мети і завдань фінансового аналізу; визначення кола інформаційних матеріалів, оцінка достовірності даних, їх співставності; вибір методів.
Розрахунково-аналітичний	проведення розрахунків показників (фінансова стійкість, ліквідність, рентабельність, ділова активність), аналітична їх обробка.
Оцінка результатів	систематизація та узагальнення даних, порівняння фактичних результатів з показниками минулих періодів.
Формулювання висновків	прогнозування результатів роботи підприємства, виявлення резервів підвищення ефективності діяльності

Вагоме місце серед методів означеного аналізу займає балансовий метод, прийом елімінування (ланцюгових підстановок, абсолютних та відносних різниць), порівняння (із розрахунковими показниками, із середніми галузевими, із показниками конкурентів), метод відносних величин (відсоток виконання плану, рівень планового завдання, рівень динаміки, структури, рівень координації, порівняння, рівень інтенсивності). Оцінити фінансовий стан за кожним показником можна таким чином [7, с.26]: достатньо позитивно – фактичний рівень показника перевищує норматив і має тенденцію до покращення; недостатньо позитивно – фактичний рівень показника нижчий за норматив і має тенденцію до покращення; достатньо негативно – фактичний рівень показника перевищує норматив і має тенденцію до погіршення; недостатньо негативно – фактичний рівень показника нижчий за норматив і має тенденцію до погіршення.

Погоджуємося з думкою [3, с. 205-206] у необхідності системного підходу до аналізу фінансового стану підприємства. Авторами акцентується увага на вивченні «взаємозв'язків системи аналізу і системи підприємства через діяльність апарату управління: розгляд необхідного ресурсного забезпечення функціонування системи аналізу фінансового стану доводить необхідність висвітлення питань інформаційного та методичного забезпечення; якість управлінських рішень залежить від адекватності аналітичних висновків, одержаних на основі інформаційного забезпечення аналізу фінансового стану. У результаті розгляду сутності інформаційного забезпечення аналізу виокремлені такі категорії: інформаційна система; комунікативне середовище; інформаційні технології; пріоритетним напрямком удосконалення інформаційного та методичного забезпечення аналізу фінансового стану, здатного на практиці реалізовувати принципи ефективного управління, є необхідність використання фінансової звітності як основного джерела інформації при проведенні аналізу фінансового стану. Розгляд інформаційного значення фінансової звітності для окремих функцій управління дозволяє виокремити необхідні якісні характеристики і властиві їй недоліки. Концепція моделювання аналітичних форм фінансової звітності повинна бути спрямована на підвищення ефективності процесу управління шляхом удосконалення аналітичної функції інформаційного забезпечення...».

Застосування методик діагностування фінансового стану підприємства запропоновано М. Патарідзе-Вишинська, серед яких: експрес-аналіз, що передбачає загальну оцінку фінансового стану підприємства на основі низки показників, які з різних боків характеризують діяльність підприємства; поглиблений аналіз фінансового стану підприємства за такими напрямками: оцінка майнового потенціалу; оцінка ліквідності, платоспроможності та кредитоспроможності; оцінка фінансової стійкості; оцінка ділової активності; оцінка грошових потоків; оцінка фінансових результатів; оцінка ефективності діяльності; оцінка імовірності неплатоспроможності та банкрутства [5, с.145].

О. Сарапіна визначає низку заходів щодо поліпшення ефективності оцінки фінансового стану підприємств, окремі з них: удосконалювати інформаційне та методичне забезпечення фінансового стану підприємства; розробляти методичне забезпечення процесу прогнозування фінансового стану підприємства; удосконалювати структуру аналізу стану підприємства, залежно від мети та змісту роботи на кожному етапі; працювати над методикою складання фінансової звітності, що дозволить підвищити її аналітичні можливості та реальність оцінки майна; розробляти методику комплексної бальної оцінки фінансового стану підприємства, яка б дозволила проаналізувати стан підприємства за оптимальною сукупністю фінансових показників та

коефіцієнтів; удосконалити теоретичні засади формування та реалізації інформаційної системи підприємства; переглянути і доопрацювати нормативні акти, які розкривають методики аналізу фінансового стану підприємства [6, с.99].

Оцінку невикористаних можливостей отримання прибутку під час аналізу діяльності підприємств роздрібною торгівлі здійснюють у таких напрямках:

1. Виявлення резервів зростання обсягу товарообороту як основного фактора, що забезпечує збільшення прибутку.

2. Удосконалення асортиментної структури роздрібного товарообороту з метою виключення з його складу збиткових і збільшення частки високодохідних товарів. Доходність реалізації товарів повинна враховуватися під час формування моделей запасів товарів для кожного магазину (відділу, секції), зважаючи при цьому на попит покупців та можливості його задоволення.

3. Здійснення зваженої політики товаропостачання з метою зменшення ціни закупівлі товарів у виробників чи оптових посередників за забезпечення належного співвідношення між їх ціною і якістю. Необхідно обґрунтовано підходити до вибору постачальника і обсягу партії завезення товарів, щоб вигода, отримана від зниження ціни закупівлі, була не меншою за додаткові витрати, пов'язані з транспортуванням і зберіганням товарів.

4. Проведення гнучкої та обґрунтованої цінової політики (використання можливостей збільшення цін реалізації), яка повинна забезпечити диференціацію завдань політики цін за товарними групами з урахуванням можливостей ринку і рівня поточних витрат підприємства [2, с.39].

Удосконалення фінансового стану підприємства, з позиції Г. Карпенко, можливе за рахунок « збільшення вхідних та зменшення вихідних грошових потоків. Підвищення розмірів вхідних грошових потоків можливе за рахунок: збільшення виручки від реалізації; продажу частини основних фондів; рефінансування дебіторської заборгованості. Скорочення вихідних грошових потоків можливе за рахунок: зниження витрат, які відносяться на собівартість продукції; зниження витрат, які покривають за рахунок прибутку. Основним заходом покращення фінансового стану є збільшення виручки від реалізації. В свою чергу розмір виручки від реалізації залежить від: обсягів реалізації продукції; ціни одиниці продукції, що реалізується» [4].

Серед заходів покращення фінансово-господарської діяльності торговельних підприємств визначаємо:

- систематичне вивчення споживчого попиту, розширення асортиментної структури продукції;
- зниження витрат підприємства (порівнюються фактична їх сума за звітний, плановий та попередній періоди);
- забезпечення зростання продуктивності праці, культури обслуговування споживачів;
- упровадження інноваційних технологій;
- розробка ефективної маркетингової політики;
- проведення експрес-діагностики, яка дозволить попередити виникнення кризи, розробити шляхи її усунення;
- обґрунтування фінансового плану підприємства.

Експрес-діагностика, на наш погляд, дозволяє оперативно визначити позиції підприємства на ринку, оцінює поточні аспекти його діяльності, виокремлює важливі й суттєві питання в управлінні фінансами. Перевагою її є незначні затрати часу для одержання результату і наступне проведення додаткових аналітичних досліджень за виділеними напрямками.

Розвиток ринкових відносин призвів, на думку О. Гром'як, до здійснення означеної діагностики від монокритеріальності до полікритеріальності, що «базується на системі обґрунтованих показників-індикаторів, котрі дають змогу комплексніше сформувати уявлення про поточний стан справ на підприємстві, і, відповідно, менеджери зможуть приймати більш точні та обґрунтовані реактивні управлінські рішення». Як зазначає автор дослідження, якщо організація володіє значними фінансовими ресурсами, то, щоб покращити свій фінансовий стан, вона може скористатися зовнішньою, комплексною та профілактичною експрес-діагностикою всього підприємства, котра б базувалася не лише на облікових, а й на спеціальних даних з використанням полікритеріальної технології, й мала б на меті виявити можливості, перспективи та переваги організації. Якщо підприємство має критично низький рівень фінансових ресурсів, то йому варто здійснювати стабілізаційну експрес-діагностику загрози банкрутства, кризових явищ та фінансового стану підприємства з метою виявлення проблем, «вузьких місць», загроз і слабких сторін діяльності організації [1].

Призначенням фінансового плану є прогнозування обсягу продажу (визначення сегменту ринку для розширення діяльності); баланс грошових надходжень і витрат (перевірка майбутньої ліквідності підприємства); зведення балансу активів і пасивів (оцінка фінансового стану, виявлення власних обігових засобів, використання ресурсів); баланс прибутку і його розподіл (аналіз стратегії розвитку і можливості самофінансування). Систематичне, обґрунтоване фінансове планування є запорукою рентабельності, фінансової стійкості суб'єкта господарювання, забезпечить стабільність його діяльності та конкурентоспроможність.

Фінансовий план конкретизує обсяг грошових коштів, що може мати підприємство у своєму розпорядженні, визначає основні джерела їх надходження, чи достатньо коштів для виконання планових

завдань, скільки коштів потрібно перерахувати по бюджету, кредиторам, як розподілятиметься прибуток підприємства, чи збалансовані доходи з витратами підприємства.

Серед інформаційних джерел, необхідних для формування фінансового плану є:

– договори (контракти), що укладають із споживачами продукції й постачальниками матеріальних ресурсів;

– прийнята облікова політика на майбутній рік;

– результати аналізу виконання фінансових планів за попередній період (місяць, квартал, рік) ;

– оцінка платоспроможного попиту споживачів на основні види продукції підприємства на плановий рік, оптимізація номенклатури продукції, що випускається підприємством, визначення нових ринків збуту продукції та розробки заходів щодо підвищення ефективності збутової діяльності підприємства;

– визначення обсягів виробництва й реалізації продукції підприємства на плановий рік;

– удосконалення менеджменту персоналу на підприємстві (підвищення кваліфікації працівників, удосконалення системи оплати праці й матеріального стимулювання працівників, соціальний розвиток підприємства тощо);

– оцінка основних показників фінансової та інвестиційної діяльності підприємства на плановий рік (оцінки загальної потреби, обсягів і джерел залучення фінансових ресурсів, методів управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, способів забезпечення своєчасності розрахунків підприємства за спожиті матеріали, оплати праці, сплати податків й обов'язкових платежів тощо);

– оцінка можливих ризиків діяльності підприємства.

Виявлення та реалізація потенційних переваг за результатами фінансового аналізу здатні забезпечити посилення конкурентоспроможності підприємства, перехід до якісно нової, потужної стратегічної групи господарювання.

Висновки. Таким чином, нами з'ясовано сутність та основні етапи (алгоритм проведення) фінансового аналізу; вказано на окремі заходи покращення фінансово-господарських показників діяльності торговельних підприємств.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у визначенні особливостей аналізу діяльності підприємств оптової торгівлі.

Література.

1. Гром'як О. Б. Класифікація різновидів експрес-діагностики діяльності підприємства / О. Б. Гром'як // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». «Менеджмент та підприємництво в Україні етапи становлення і проблеми розвитку». – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2012. – №722. – С. 53-59.

2. Економічний аналіз за видами діяльності: Навч. посібник. / Н. А. Волкова, Р. М. Волчек, О. М. Гайдаєнко та ін. – Одеса: ОНЕУ, Кримполіграфпапір. – 2018. – 181с.

3. Івченко Л. В., Федорченко О. Є. Аналіз фінансового стану підприємств: інформаційне та методичне забезпечення. Фінанси, облік і аудит. 2015. Випуск 1 (25). С.197-210

4. Карпенко Г. В. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства / Г. В. Карпенко // Економіка держави. – 2010. – № 1. – С. 61–62.

5. Патарідзе-Вишинська М. В. Діагностика фінансового стану підприємств як інструмент управління фінансовою безпекою. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, березень 2019. № 12 (40). – С. 140–145.

6. Сарапіна О. А. Системний аналіз фінансового стану підприємства: методика та напрями вдосконалення // Науковий вісник Херсонського державного університету Випуск 1. 2013. – С.96-99

7. Фінансовий аналіз [текст] навчальний посібник / За заг.ред. Школьник І. О. [І. О. Школьник, І. М. Боярко, О. В. Дейнека та ін.]. – К.: «Центр учбової літератури», 2016. – 318 с.

8. Яремко З. М. Модель бізнес-аналітики підприємства в контексті стратегічного управління / З. М. Яремко // Інноваційна економіка. – 2013. – № 3. – С. 328-333. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2013_3_76

References.

1. Gromyak, O. B. (2012), “Classification of varieties of express diagnostics of activity of enterprise”, *Visnyk Nacionalnogo universytetu «Lvivska politexnika»*, vol. 722, pp. 53-59

2. Volkova, O. N. Volchek, R. M. and Haydaenko, O. M. (2018), *Ekonomichnyj analiz za vydamy diyalnosti* [Economic analysis by activity], ONEU, Odessa, Ukraine.

3. Ivchenko, L. V. and Fedorchenko, O. E. (2015), “Analysis of the financial state of enterprises: information and methodological support”, *Finansy, oblik i audyt*, vol. 1 (25), pp.197-210.

4. Karpenko, H. V.(2010), “Ways to improve the financial state of the enterprise”, *Ekonomika derzhavy*, vol. 1, pp. 61–62.

5. Pataridze-Vyshynska, M. V. (2019), "Diagnosis of the financial status of enterprises as a tool for managing financial security", *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*, Seriiia «Ekonomika»: naukovyj zhurnal, berezen, vol. 12 (40) , pp. 140–145.
6. Sarapina, O. A. (2013), "System analysis of the financial state of the enterprise: methods and directions of improvement", *Naukovyj visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, vol. 1, Pp.96-99.
7. Shkolnik, I. O. Boyarko, I. M. and Deinec, O. V. (2016), *Finansovuj analiz* [Financial Analysis], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
8. Yaremko, Z. M. (2013), "Model of business analytics of enterprise in the context of strategic management", *Innovatsijna ekonomika*, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2013_3_76 (Accessed 30 Nov 2019).

Стаття надійшла до редакції 23.12.2019 р.